

Тези XXXIII науково-практичної міжвузівської конференції, присвяченої Дню університету, 18-19 березня 2008 року. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – С. 211.

УДК 378.126

С.Б. Моркотун,
аспірант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Філософсько-риторичні основи формування презентаційних умінь сучасного викладача

У програмних документах уряду України наголошується на необхідності модернізації системи підготовки педагогічних працівників, оновленні форм їх професійної діяльності у зв'язку з переходом до постіндустріального суспільства. Зростаючий об'єм даних вимагає від спеціаліста ефективних методів передачі інформації, які потребують сформованості презентаційних умінь для перетворення інформації в знання. Основою їх формування виступає риторика, яка орієнтується на формування мовної особистості.

Формуванню вмінь, необхідних у будь-якій сфері діяльності, та систематизації знання сприяє, на думку Ісократ, вивчення красномовства. Філософ обґрунтував принцип зрозумілості та простоти промови. Принцип істинності промови, висунутий Сократом, визначає красномовство не лише як мистецтво переконувати, але й виховувати, формувати душу співрозмовника.

Платон стверджував, що головним для риторика є не копіювання чужих думок, а досягнення істини, знаходження власного шляху в ораторському мистецтві. Завдання ораторського мистецтва – емоційне переконання. Він також підкреслював вміння оратора відмежовувати головне від другорядного і враховувати це у промові. Крім того, філософ розробив основи вчення про мовленнєву ситуацію – сцену, де розгортається драма словесного життя людини, її учасників цієї драми. Порівняймо, у сучасній мовленнєвій ситуації виділяють учасників, відносини між ними, предмет промови, важливі для промови обставини (місце, час, умови).

Вчителем аудиторії Цицерон вважав оратора, промови якого мають слугувати тільки високим і шляхетним цілям. На думку Цицерона, ораторові постійно доводиться підбирати матеріал для промови і розташовувати його в необхідному порядку, запам'ятовувати промову, а після цього виголошувати її таким чином, щоб досягти поставленої мети.

В епоху Відродження Я.А. Коменський пропонує діалогізувати процес навчання, для чого необхідно підтримувати інтерес учнів, впливаючи на сприймання, та зберігати зоровий контакт з аудиторією.

К.А. Гельвецій вважав, що істинні знання людина отримує в процесі міркування. Процес міркування педагога й учнів повинен призводити до формування та засвоєння точної мови. Для цього процесу необхідна увага, яка, в свою чергу, є результатом інтересу. Інтерес, доводив філософ, є наслідком сильного враження, однією з причин якого виступає слово.

Аналізуючи способи збудження інтересу, Ф.-А.-В. Дістервег звертався до законів загальної риторики, сформульованих Арістотелем. Таким чином, зауважує А.К. Михальська, формуються принципи педагогічної риторики – різноманітності, структурованості, жвавості, значення особистості викладача, енергійності, бадьорості, радості, любові.

Вітчизняні ритори (Прокопович Ф., Драгоманов М.П. та інші) вбачали в античному красномовстві зразок довершеності, користувались напрацюваннями, дотримувались правил і настанов еллінів і римлян, трансформуючи їх до духовних потреб сучасного їм суспільства.

Аналіз і співставлення досліджень з теорії красномовства переконує в тому, що всі концепції мовленнєвої комунікації, будь-коли створені, є прариторичними і в тій чи іншій мірі зобов'язані своєю появою риториці, а отже беруть початок у філософській спадщині Сократа і платонівських діалогів.

Принципи та настанови античних риторів, засоби діалогізації процесу навчання чеського педагога, вчення філософів Нового часу, які були випробувані та розвинені їх послідовниками, а також сучасні вітчизняні дослідження у сфері професійно-педагогічного спілкування (Волкова Н.П.), формування риторичних умінь (Первушина А.В.), комунікативно-мовленнєвих умінь (Каплинський В.В.), психології міжособистісного спілкування (Максименко С.Д.), специфіки професійно-педагогічної діяльності викладача ВНЗ (Алексюк А.М.), методики проведення лекцій у ВНЗ (Курлянд З.Н. та інші) у сукупності з напрацюваннями зарубіжних фахівців є основою для формування презентаційних умінь і проведення виступів.